

Intervenció de Xavier Rubert de Ventós*

S'és jove o extraparlamentari, suposo, per somiar i per demanar allò impossible. No faltava més. S'és elegit, en canvi, per negociar el possible, és a dir, per assolir objectius sovint migrats, potser trivials, i tanmateix encara no reals. De fet, el que pot aconseguir-se essent parlamentari és molt poc, pràcticament no-res. Però aquest no res aconseguït té la immensa importància d'existir —aquell no-res que Kant reconeixia com *extra genus notitia* i que separa cent monedes reals de cent monedes possibles, o cent coses que es diuen d'una sola que passa.

Aquesta alquímia del possible en real, de l'evident en existent, o, del just (o injust) en legal, etc., no exigeix gaire capacitat especulativa ni tan sols intel·ligència. Sí que demana, en canvi, una gran dosi de paciència, astúcia i capacitat de negociació. Són les «virtuts» (o vicis) menors que he

* Xavier Rubert de Ventós és catedràtic d'Estètica de l'Escola Superior d'Arquitectura de Barcelona, membre numerari de l'Institut d'Estudis Catalans i membre fundador del Col·legi de Filosofia de Barcelona (1976). Va ser diputat socialista al Congrés espanyol entre 1982 i 1986 i diputat al Parlament europeu entre 1987 i 1994. Té la Lletre d'Or, els premis Anagrama, Espejo de España i Josep Pla i la Creu de Sant Jordi. És autor dels llibres *El arte ensimismado* (1963), *Teoría de la sensibilidad* (1968), *De la modernidad, ensayos de filosofía crítica* (1982), *El laberinto de la Hispanidad* (1991), *El cortesà i el seu fantasma* (1991), *Nacionalismos, el laberinto de la identidad* (1994), *Teoría de la sensibilidad nacionalista: fonamentalismes, minories i migracions* (2006).

hagut de practicar per tal de compensar l'astènia intel·lectual que la política requereix, per complir amb la confiança dels qui van elegir-nos. Val a dir que són sovint els mateixos partits els que, com a col·lectiu, assumeixen ja l'astúcia requerida per defensar els interessos dels seus representats. I en aquests casos el que cal és simplement «seguir la línia». Però no sempre ni necessàriament és així. I és aleshores el parlamentari en qüestió qui ha de buscar les pròpies astúcies particulars i marginals. Ara bé, només dues vegades he hagut de recórrer a aquests mecanismes d'una manera sistemàtica i mantinguda. La primera a Washington, ja fa uns anys, amb el tema de l'OTAN. La darrera, al Parlament Europeu, amb el tema del català.

Arriba un bon dia una «sol·licitud d'oficialitat del català a Europa» impulsada per la Crida i signada al final per tots els grups del Parlament català.

Jo he fet ja incursions en el tema per defensar TV3, intervenint en català al Plenari del 30 d'octubre de 1987, o tractant sense èxit de convèncer als partits —a tots— que l'ús efectiu del català era possible a Estrasburg. I en cada cas comprovo que el tema no fa —o feia— gràcia, ni als propis nacionalistes catalans. Com interessar, doncs, els que no són cap de les dues coses —ni catalans ni nacionalistes, vull dir? O és que algú es pensava que a Europa es podria automàticament dissoldre allò que a casa no havíem acabat de resoldre?

Les divisions i el pluralisme els han agradat sempre als europeus, és clar: però sempre *per als seus veïns*. La República, deia Bismarck l'any 1873, «és el millor sistema per a França perquè és el règim que divideix més els francesos». «M'estimo tant Alemanya», contestà Mauriac el 1953, «que vull sempre *dues* Alemanyes.», etc.

Cal doncs no confondre el codi lingüístic amb el codi polític de les nostres desgràcies. El lingüístic ve certament del sud, però el codi polític que va ajudar a imposar-lo era del nord: d'aquesta mateixa Europa il·lustrada que tot deslliurant-nos de molt «prejudicis» —com ells deien— va imposar-ne uns de més nous i actualitzats que encara belluguen. Hom podria pensar encara que havien de ser només estats homogeneïtzats i pasteuritzats per la Il·lustració els que miren de reüll la nostra sol·licitud. Però s'equivocaria. *Són també els funcionaris i parlamentaris* que experimenten cada dia el cost econòmic i polític de traduir-ho tot a nou llengües i que no els fa cap gràcia pensar que érem pocs i ara *parió la abuela*. Són encara representants de les llengües *i cultures minoritàries* que trinen de pensar que els catalans puguem aconseguir un estatus per a la nostra llengua que ells no tenen ni tindran. Són els *mateixos «nacionalistes»* més avesats a demanar l'impossible i a cultivar la psicologia del greuge, i que en tot cas han de veure amb mal ull que algú els hagi «robat» el tema —a ells, que en són els professionals— des que vàrem entrar a Europa.

Com arribar a fer amb tots aquests ingredients una maionesa que no se'ns talli? Aquest era el problema. Com aconseguir «interessar» estatistes europeus i nacionalistes catalans, funcionaris i minoritaris, d'allò que per motius diversos no acaba d'interessar a cap d'ells? Aquest era i és el «repte». D'entrada calia apaivagar el neguit dels alsacians, bretons, bables

i altres minoritaris que es podien sentir menystinguts. Es tractava de demanar-los que no plantegessin de moment el *seu* tema: que hi guanyarien més si passés el nostre que no pas si volguessin fer-ho anar tot alhora; «serem el vostre precedent» els dic. Joan Colom, president de la Subcomissió, també ho fa amb més tacte del que se li reconeix. Cal a continuació comprometre realment el parlament català, i convèncer la Comissió de Cultura que jo puc encarregar-me de fer l'informe malgrat ser només suplent de la Comissió i malgrat l'«interès de part» que se'm suposa pel fet de ser català.

El president del nostre Parlament ve a Brussel·les a precisar les condicions del reconeixement del català sense una idea gaire precisa del tema. O més ben dit, amb l'única idea que es reconegui el català com ara l'irlandès. «Així», argumenta, «podrem dir que som *oficials* i haurem complert amb la sol·licitud del Parlament de Catalunya. I això sense que calgui utilitzar-lo de fet en el Parlament, ja que tampoc no es fa amb l'irlandès oficial». La pedra filosofal, vaja.

Jo penso que això ni és fàcil ni és prou i així ho defenso en la reunió que tinc amb els parlamentaris catalans. No és fàcil, dic, perquè això exigiria la reforma dels tractats, cosa que ens remet a qui sap quan, i no és prou perquè suposa aconseguir un estatut d'oficialitat del català a canvi de renunciar a la seva utilització efectiva. «Seria», els dic «el reconeixement i l'enterrament del català alhora. La nostra força enfront de l'irlandès és que el català es parla i escriu efectivament a Catalunya, encara que no sigui un Estat membre sencer, mentre que l'irlandès és no-parla en tota l'extensió d'un Estat membre, igual com Alcía celebrava el seu no-aniversari al llarg de tot l'any. I ja que el *nostre fort és una qüestió de fet abans que de dret*, jo proposo avançar com es pugui en aquesta direcció. *Hi ha llengües minoritàries que necessiten el seu reconeixement per compensar la falta de coneixement que en tenen fins i tot en el seu país: no és el nostre cas. Nosaltres no necessitem tant que se'ns reconegui com que no se'ns impedeixi l'ús de la nostra llengua.* Només amb això, més d'un 2 % de les intervencions al Parlament Europeu es farien ja en català. I això és el que necessitem i necessita el mateix català: el seu ús habitual, banal, institucional».

La veritat, però, és que la sol·licitud que acabo redactant no coincideix amb el paper que Xicoy m'ha enviat i en el qual sembla no haver entès, o simplement haver-se descuidat, 1) que es pugui intervenir en català al Plenari en determinades ocasions; 2) que l'àmbit on s'hagi de parlar català en les reunions comunitàries no sigui només el de Catalunya sinó «a tots aquells on el català sigui llengua oficial» (proposta de Joan Colom, que curulla el projecte inicial presentat ja fa temps al Consell d'Europa per Lluís M. de Puig); i 3) que tinguem dret als ajuts per a l'estudi de llengües europees (punt aquest darrer que presento junt amb una esmena en el mateix sentit al Programa Lingua, esmena que els liberals, un cop més, tomben).

Però deia que calia també interessar —o si més no neutralitzar l'aversion dels parlamentaris i partits identificats amb els interessos dels estats europeus. Contra el que jo m'espera-

va, i com després es va veure, els més estatals foren els del Grup Liberal, que contra la seva pròpia tradició semblaven haver-se convertit a un jacobinisme tan aferrissat com tronat i que va exigir al final la intervenció directa de Miquel Roca quan ja era massa evident a Catalunya. Però si es va poder convèncer els altres grups, i fins i tot algun liberal despenjat, va ser un cop més gràcies a una operació combinada de pedanteria i astúcia retòrica més dirigida al sentiment i a l'interès que no pas a l'enteniment dels presents.

És clar, vinc a dir-los, que el català no és ni serà previsiblement a Europa com l'anglès o el francès; una altra cosa és que el francès, tot i el «no passaran» de Jack Lang, o precisament per això, acabi com el català. Però és igualment clar que tampoc no és ni pot ser com l'alsacià, el bretó o el cors. Pretendre-ho així, com volen els liberals, és una injustícia en el sentit més clàssic i objectiu del terme. En el sentit d'Aristòtil quan deia que «justícia és tractar igualment allò que és igual i desigualment allò que és desigual». No es vol pas dir amb això que no calgui defensar la munió de llengües d'estar per casa que sobreviuen a Europa i que sovint estan en perill d'extinció. No tractem de defensar les espècies naturals que corren aquest risc? Doncs amb més raó s'ha de fer amb les «espècies culturals» que constitueixen el nostre patrimoni cultural. Ara, confondre o voler assimilar el problema del català al d'aquestes llengües vernacles és una pura bestiesa. El català no necessita tant que el «protw-geixin» com que no el destorbin: que per raons polítiques no s'impedeixi als qui el parlen i escriuen fer-ho en tots els àmbits polítics. És clar que ells voldrien ficar-nos al mateix calaix que les llengües d'interès antropològic, però jo els adverteixo que això no és només una injustícia, sinó un error —i un perill que pot dur-los molts problemes. «Mireu, si no, el que va passar a Espanya amb l'invent de Martín Villa acabat després del PSOE de voler evacuar el problema igualant com a “autonomies” allò que no era igual. En lloc de (voler) dissoldre i aigualir les vertaderes autonomies, el que van aconseguir fou infectar les altres de llur tarannà particularista i reivindicatiu. Per apagar un parell d'incendis van obrir la caixa dels trons, que no saben ara com tancar. A Europa passarà el mateix si se segueix aquesta via.» Jo insisteixo: les condicions formals i materials a partir de les quals es demana el reconeixement del català fan molt limitat —pràcticament *numerus clausus*— el nombre de llengües o cultures que poden reclamar el mateix tractament, ja que haurien de mostrar que compleixen les mateixes condicions. Amb això es tracta de trametre'ls la imatge que no estan obrint una caixa de Pandora, sinó més aviat tancant un procés. Això és el que miro d'expressar en el proemi de la Resolució:

Es tracta que aquesta Comissió de Cultura del Parlament Europeu utilitzi la seva resposta al Parlament de Catalunya per fixar les condicions i modalitat de l'oficialitat que es demana; i també per establir un precedent clar i un marc fix des del qual es puguin valorar eventuais sol·licituds en aquesta mateixa direcció. Cal tenir en compte, tanmateix, que en acceptar aquesta sol·licitud, posem el llistó molt alt (i a continuació específic el nombre de parlants, de llibres publicats, hores

d'emissió radiofònica i televisiva en català, etc., així com el fet que sigui oficial a Catalunya i que ho sol·liciti un Parlament per unanimitat). El menys que es pot dir doncs és que es tracta de condicions materials i formals difícilment generalitzables i pel mateix poc susceptibles, per sort o per desgràcia, de generar un efecte de «contagi». Paral·lelament hem anat amb Joan Colom a veure el responsable del Servei Jurídic del Parlament a qui demanaran un informe al portuguès, A. Campinos ens promet buscar tots els precedents i arguments que calgui, cosa que fa magníficament. Tant, que no donarà després opció que la Comissió Jurídica s'hi oposi ja que estar contra els propis Serveis Jurídics del Parlament els faria més papistes que el Papa. Això, és clar, és una més de les gestions i maniobres de les que cal fer discretament i que ni en Joan ni jo mateix esmentem. Cal dir ara, però, que àdhuc qual al final el liberal Donnez, pressionat per Roca, farà un informe favorable de la Comissió Jurídica, aquest no serà tan positiu i contundent com el que ja havia fet Campinos, i en el qual Donnez s'inspirà.

Diuen que la hipocresia (de *hupo* 'sota' i *krino* 'judici') és el tribut que el vici paga a la virtut. Suposo doncs que caldria dir-ne *hipercresia* del cas contrari: quan és la virtut la que s'ha de vestir i fer passar per vici. És el que expliquen d'aquella capelleta de Dublín, amagada al rerefons d'un pub durant l'època de la persecució protestant. «Nois», deien a la feina, «me'n vaig a fer una cervesa al pub» i un cop a dins travessaven la cortina i feien el rosari o les dotze estacions. Doncs bé, una cosa semblant és el que he hagut de fer sovint amb aquest tema. Calia camuflar la «virtuosa» intenció de defensar la nostra llengua d'obscura maniobra destinada a aconseguir vots, fer-se propaganda o fer mal a l'adversari. La virtut camuflada en vici, la convicció presentada com a estratègia, els principis adobats de tàctica. A uns: «No, si no es tracta pas que la proposta prosperi; només que consti» o «no veus que amb això els fem pols?». «És una gran proposta electoral». A d'altres: «I com explicareu al país que sou els «nacionalistes» catalans si no sabeu convèncer que hi donin suport els vostres socis, els liberals europeus?». A d'altres encara: «Prou difícil que ho teniu a Catalunya, no crec que als teus caps els acabi d'agradar que els ho compliquis més votant en contra», etc., etc. D'una o altra manera es tractava de treure bons resultats a partir de males intencions; fer de les baixes passions d'uns i altres el motor d'altres aspiracions. Manipular en lloc de convèncer. Buscar en el seu cinisme el suport necessari del propi catalanisme.

En definitiva, a tothom li semblava lògic i bé que la proposta fos *instrumental* —i com a tal havia doncs de presentar-la. El que no entenien és que per a mi allò instrumental fos la política i el partit (que, dit sia de passada, no crec que mai hagin de ser res més que això) mentre que l'objectiu final fos aconseguir que la cosa prosperés. Però en aquest *milieu* això és quelcom que, en el millor dels casos, no s'entén, i en el pitjor s'abomina. Com tampoc no s'entén que el catalanisme no sigui una cosa pròpia —i exclusiva— d'uns professionals del tema —dels partits que s'anomenen i es defineixen com a nacionalistes. Com explicar-los que la realitat i normalitat del catalanisme es mostra —en contrast amb el voluntarisme

i folklorisme d'altres nacionalismes— en el fet mateix que en siguin, de catalanistes, persones que no es defineixen exclusivament per aquest fet? I que una nació ho és de debò a partir del moment que se'n senten persones de diversos colors i pelatges polítics, i no només uns partits «professionals» del tema?

En darrer terme crec que les pròpies maniobres i volades de coloms diverses fetes per uns i altres a fi de neutralitzar o desviar l'atenció del projecte acaben paradoxalment afavorint el que preteníem. La primera, del PP, diu que no ha de fer el darrer informe un català sinó una «persona imparcial», Això el posa a mans del mateix president de la Comissió, un belga flamenc prou sensible al tema, a qui donen suport liberals, populars i socialistes, cosa que de ben segur ha d'ajudar a aconseguir l'aprovació del Plenari. La segona, de Convergència, encara dóna més de si. Ells insisteixen que això del reconeixement del català no és un tema del Parlament sinó del Consell Europeu i, també, del Senat espanyol. En principi, l'argument és literalment suïcida. No res més volen sentir tots els que al Parlament Europeu estan en contra, i que són la majoria, sinó que el tema no és de la seva competència i que poden bé elevar-lo al Consell per eliminar-lo —*elevare per relevare*— bé rebaixar-lo o centrifugar-lo al Senat espanyol com a condició prèvia per treure-se'ls de sobre. L'ús d'aquest argument —penso— mostra que la moral dels convergents està més aviat baixa, però més que rebaixar-m'hi, penso que m'ofereixen una ocasió ideal per fer una crítica a la trajectòria... *dels mateixos socialistes*. Una crítica que, essent feta en ocasió i enfront dels convergents, els socialistes hauran d'acceptar.

«El que feu», vinc a dir als convergents, «és la LOAPA europea. L'espanyola fou l'efecte mancomunat de, per una banda, la *malignitat* de Martín Villa tractant de generalitzar el tema i desviar l'atenció de les autèntiques autonomies de la Península i, per l'altra, de la *debilitat* del PSC, que en aquell moment no tenia força per frenar-lo i després es va sentir hostatge d'un PSOE triomfal. I bé, és el mateix que feu o us passa ara a vosaltres quan dieu que el català a Europa és un tema del Consell o del Senat. Per una banda, en efecte, un malèvol intent “martinvillesc” de desviar i generalitzar el tema com a resultat de la vostra debilitat o impotència de convèncer els vostres socis liberals a Europa, com nosaltres no havíem sabut fer amb els nostres socialistes a Espanya. En els dos casos, un cercle viciós de malignitat i debilitat —només que en l'espanyol repartits entre Martín Villa i el PSC, mentre que en aquest cas la manca de “virtut” en el doble sentit de la paraula —força i bondat— estava monopolitzada per vosaltres.»

El que per a mi tenia més importància, però, és que aquesta crítica no fos rebutjada pel PSC, ja que es transformava en una explícita autocrítica. En donar per bona una acusació de «loapisme» als altres, reconeixia que el tema havia estat una pàgina obscura de la seva història. Acceptat com a insult per ells mateixos, ja ningú no podia dubtar de la seva trista significació. D'això serviria, doncs, si més no, l'actual incompetència convergent.

Com hauria de servir també, i això és més important, per accelerar l'ús del català al mateix Senat espanyol. Per molt que al principi traguessin el tema per tirar pilotes fora i distreure del seu fracàs europeu, el fet és que això afavorí que el tema adquirís una nova actualitat i que els socialistes espanyols, atrapats un cop més amb el nostre «èxit» a Europa, no poguessin manifestar gaires reticències.

Diuen els cristians que molts són els camins del Senyor o que Déu escriu amb ratlles torçades, i crec que aquest cas n'és un bon exemple. Diuen els liberals que els interessos particulars, ben sintonitzats, poden acabar afavorint l'interès general, i crec també que quelcom semblant hem vist aquí. Insisteixen els realistes que l'infern està empedrat de bones intencions i penso que tot plegat ens ha mostrat que cal complementar o invertir aquesta sentència tot afegint que també *el cel està empedrat de males intencions*. Menys inescrutables que els de Déu, els camins de la política els podem endevinar; de vegades, fins i tot dissenyar alguna dreuera tot creant les condicions d'un nou consens. És una activitat que no reclama cap geni especial. Exigeix només tossuderia, tenacitat i capacitat d'enfrontar la solitud.

Fora ja de les meves mans, veig (octubre de 1989) que les coses van com van. La iniciativa està a mans de la Comissió de Peticions on hi ha Antoni Gutiérrez, Carles Gasòliba i Anna Miranda. He pogut assistir més o menys d'estranguis a una de les reunions on els delegats de Comissions i sobretot els funcionaris —Departament de Traduccions, de Publicacions, d'Activitats al Plenari, etc.— posen tota mena de pegues «pràctiques». Tot sembla complicadíssim tret que a les reunions del Parlament Europeu a Catalunya s'utilitzi el català i això encara si paguen les institucions catalanes la traducció dels textos fonamentals. La traducció, però, han de fer-la els traductors de la casa, que ho han de passar després als traductors jurats, els quals donaran el seu vistiplau i ho tornaran a la Comissió, que ho enviarà al Plenari, tararí, tararà. La utilització del català al Plenari en situacions determinades? «I ara, què diu, bé, vaja, què s'ha pensat, on aniríem a parar, quines coses.» Jo intervinc tímidament: «Per què tants traductors i retraductors de traductors si la Generalitat ja ha publicat en català aquests textos? Per què no segueixen la solució tradicional de l'Església catòlica: el *nihil obstat*?» Només un cap de traducció entén la ironia i somriu. L'altre insisteix que són textos molt importants i que cal que la traducció pugui donar fe. «Què més important», insisteixo, «que la traducció fidedigna de la paraula de Déu? I en canvi l'Església no pretenia fer totes les traduccions sinó que donava —o no— el *nihil obstat* a les que li presentaven. Per què no fan vostès el mateix amb la ja existent a la Generalitat i amb quinze dies s'arregla?» Es fa un silenci, que aprofito per proposar ara l'estratègia a Nacions Unides.

I ara, què vol dir?

Doncs que es pot parlar en qualsevol llengua sempre que qui intervingui asseguri la seva traducció a una llengua «vehicular» —el francès, anglès o castellà, per exemple. Els funcionaris, és clar, comencen a explicar els infinits problemes tècnics que això té. Acaba l'hora de la reunió i es proposa una data per a la següent. Una reunió a la qual jo no tindrè dret de

ser-hi ja que a aquesta he estat tot just «tolerat» i aviat es produeixen queixes sobre la meua interferència.

Corre la veu fins i tot que jo el que vull és posar en qüestió l'oficialitat del castellà. Com acabarà tot plegat? Tinc por que entre la inèrcia dels tècnics, la incompetència dels seus defensors i la malícia dels altres, el projecte es vagi rebaixant fins on, fins quant. No ho sé.